

УДК 347.9

Діана Миколаївна АНДРІЄВИЧ,

курсант 3 курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексій Валерійович САЛМАНОВ,

викладач кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ В ЖИТЛІ ЧИ ІНШОМУ ВОЛОДІННІ ОСОБИ

Відповідно до ст. 240 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) слідчий експеримент – це слідча (розшукова) дія, яка може проводитися слідчим або прокурором яка полягає в тому, що слідчий та/або прокурор у присутності понятих, а в необхідних випадках за участю спеціаліста, підозрюваного, потерпілого, свідка, захисника, представника, з метою перевірки та уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, проводить відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проводить інші необхідні дослідження чи випробування.

Закон не вимагає винесення постанови про проведення слідчого експерименту. Він може бути проведений як за ініціативою слідчого чи прокурора, так і за клопотанням підозрюваного, його захисника, потерпілого, свідка, інших учасників процесу. Якщо клопотання про проведення слідчого експерименту заявила сторона захисту чи потерпілий, участь особи, яка його ініціювала, та (або) його захисника чи представника є обов'язковою, крім випадків, коли через специфіку слідчої дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній ст. 223 КПК України [1].

Слідчий експеримент в житлі чи іншому володінні особи може бути проведений для перевірки припущень будь яких версій слідчого або прокурора з метою перевірки фактичних даних які були отримані під час допиту підозрюваного, свідка, потерпілого, виконання інших слідчих розшукових дій (огляду, пред'явлення для впізнання тощо) [2, с. 25].

Наведемо типові підстави для проведення слідчого експерименту:

1) слідчий експеримент для перевірки можливості бачити у зазначених умовах. Завдання такого експерименту іноді полягає у встановленні можливості не тільки бачити, а й розрізняти деталі та особливості об'єктів у певних умовах;

2) слідчий експеримент для перевірки можливості чути в конкретних умовах. У деяких випадках під час виконання слідчого експерименту на відкритій місцевості важливо встановити силу та напрямок вітру в момент події злочину, а також наскільки суттєво ці чинники впливають на можливість почути;

3) слідчий експеримент для перевірки можливості проникнути крізь певний отвір та виїняти через нього ті чи інші предмети. Таким експериментом повинна бути встановлена і об'єктивна можливість учинення дій (проникнення, витягування), і суб'єктивна здатність на це певної особи або осіб. Важливо з'ясувати, чи може предмет певної конфігурації та обсягу влізти у цей отвір, а також чи може вказана особа проникнути через виявлений пролом;

4) слідчий експеримент для перевірки можливості вчинення якоїсь дії за певний проміжок часу. Під час здійснення такого експерименту головним чинником є час, оскільки викликає сумнів не факт можливості вчинення певних дій, а час, упродовж якого вони були вчинені;

5) слідчий експеримент для перевірки можливості настання певних наслідків дій (розгоряння, поломки та ін.). Такі експерименти слід виконувати у випадках, коли ці питання не вимагають експертного дослідження і застосування спеціальних знань;

6) слідчий експеримент для встановлення спеціальних і професійних навичок особи. Такі експерименти рекомендують проводити тоді, коли обвинувачений або свідок стверджує, що володіє можливістю виконати ту чи іншу роботу. У разі заперечення ним цього проводити слідчий експеримент не рекомендується.

Відтворення обставин і обстановки події охоплює, по суті, дві самостійні слідчі дії:

1) перевірку на місці показань обвинуваченого, підозрюваного, потерпілого чи свідка з метою їх уточнення і доповнення у присутності понятих;

2) експериментальну перевірку правдивості показань цих осіб, інших обставин і припущень щодо можливості чути або бачити за певних умов що-небудь, що стосується цих обставин, проникнути до даного приміщення названим у свідченнях способом або певною особою, подолати названу в показаннях відстань тощо [3, с. 326].

Слідчий експеримент – являє собою складну (системну) слідчу ді., у провадженні якої використовуються два простих джерела інформації: люди і речі (вербальні і невербальні) [4, с. 390].

Експеримент в житті чи іншому володінні особи – це динамічна дія, сутність якої полягає у проведенні дослідів. Перш ніж проводити дослідні дії, необхідна попередня підготовка, що включає:

1) прийняття рішення про проведення слідчого експерименту;

2) визначення його мети, тобто які обставини можуть бути встановлені слідчим експериментом;

3) визначення часу і місця проведення експерименту;

4) забезпечення умов, максимально наближених до обстановки, що перевіряється;

5) підбір учасників слідчого експерименту;

6) підготовка об'єктів, необхідних для постановки дослідів;

7) складання плану експерименту і забезпечення охорони місця його проведення [5, с. 290].

Якщо клопотання про застосування технічних засобів фіксування заявляють учасники слідчої дії – таке фіксування є не правом, а обов'язком слідчого, прокурора (ч. 1 ст. 107 КПК).

В слідчому експерименті можуть бути задіяні як підозрювані так і потерпілий, свідок, захисник, представник. Також слід урахувати, що Конституція України (ст. 63) і КПК надають підозрюваному право не свідчити проти самого себе і своїх близьких родичів. Таким чином, згода на участь у слідчому експерименті, а також надання показань під час нього є правом підозрюваного, а не обов'язком. Його відмова брати участь у проведенні слідчого експерименту, давати які-небудь пояснення, пов'язані з проведенням слідчого експерименту, виключає можливість проведення цієї слідчої дії.

Слідчий експеримент допускається тільки тоді, коли в процесі його провадження не принижуються честь і гідність

осіб, що беруть у ньому участь, не створюється небезпека для їх життя і здоров'я, не завдається шкода майну, не порушуються норми моралі.

Слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, яке розглядається в порядку, передбаченому КПК України, для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи .

При проведенні слідчого експерименту або після його закінчення з урахуванням вимог статей 104–107 КПК України складається протокол, який повинен бути підписаний всіма особами, що брали в ньому участь, а також понятими і слідчим та/або прокурором. У протоколі, крім звичайних відомостей, потрібно вказати: з чиєю участю і в чийй присутності проводився слідчий експеримент; його мету; відомості про особу, показання якої перевірятимуться; відомості, що перевіряються; умови провадження слідчої дії (стан погоди, освітлення і т. ін.); хід експерименту, тобто дії, виконані його учасниками при підготовці і відтворенні обставин події, що перевіряється; при вчиненні дослідницьких дій особливо докладно описуються одержані результати; фіксується маршрут руху учасників слідчої дії, указується початкова точка, звідки почалося просування учасників, порядок їх розташування.

В тактиці організації, проведення і управління слідчою дією реалізуються його принципи, що визначають прийоми і засоби діяльності як предметно-перетворюючої сутності [6, с. 117].

Слідчий експеримент у цьому плані становить одну з найбільш програмованих дій, обмежених тактико-організаційними та управлінськими засадами [7, с. 393].

Слідчий експеримент в житлі чи в іншому володінні особи на встановлення механізму утворення слідів найбільш близький до судової експертизи, але не тотожний з нею. Він найчастіше проводиться для визначення взаєморозташування слідоутворюючих об'єктів у момент події, наприклад, потерпілого і транспортного засобу; знаряддя в руці злочинця і положення жертви; способу проникнення, механізму злому перешкоди або замикаючого пристрою; настання конкретних подій при певних обставинах [8, с. 280].

Висновки. Отже, слідчий експеримент має складну структуру. Це обумовлено тим, що він поєднує дослідження та відтворення двох моделей: обстановки кримінального правопорушення і моделі дії, яка, за припущенням, могла бути вчинена. Слідчий експеримент в житлі чи в іншому володінні особи входить до слідчих розшукових дій, які мають лише перевірочний характер. Слідчий експеримент – це слідча дія, сутністю якої є перевірка наявних у справі фактичних даних шляхом проведення дослідів і випробувань в умовах, максимально наближених до розслідуваної події.

Крім того, для виконання слідчого експерименту в житлі чи в іншому володінні особи необхідно мати чіткий план, наявність відповідних підстав та умов, кола осіб і дотримуватись процесуального порядку його проведення. Таким чином, негативний результат слідчого експерименту оцінюється як доказ відсутності явища, що перевіряється, у минулому. Результати цих дослідів є тими фактичними даними, котрі дозволяють дійти висновку про обставини, що мають значення для розкриття злочину.

Список бібліографічних посилань

1 Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 08.11.2018).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: коментарі, роз'яснення, документи / відп. ред. В. С. Ковальський. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 408 с.

3. Криміналістика : підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Ін Юре, 2004. 520 с.

5. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

6. Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика : навч. посіб. / за ред. В. Г. Гончаренка, Є. М. Моїсєєва. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 366 с.

7. Біленчук П. Д., Перкін В. І. Тактичні прийоми, тактичні комбінації та тактичні операції в розслідуванні злочинів. Київ : Атіка, 1996. 334 с.

8. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

Одержано 24.11.2018

